

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת כי תצא תשע"ג שנה ג' גליון 103
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: שלום בית תלוי במידת הענוה

השכינה, במה שנאמר בפרשת ויצא: "והנה י' נצב עליו" ראשי תיבות "עניו" (תולדות יעקב ראפשיץ פרשת ויצא).

זהו שאמר הכתוב: "כי תבנה בית חדש" ביתו זו אשתו, אזי "ועשית מעקה לגגך" שלא תתגאה דאם לא כן "לא תשים דמים בביתך" יגרם מחלוקת ומריבות בבית.

זהו הטעם שהגמרא בברכות (לא.) מביאה, שהסבו רבנן בבית משתה חתנות של מר בריה דרבינא ובקשו מרב המנונא זוטא לשורר. ומה שיר שר להם? "וי לן דמיתנן וי לן דמיתנן". ולכאורה, הלא אותם אמוראים בקשו לשמח חתן וכלה וכי איזו שמחה יש בשיר זה, הלוא הזכרת יום המות מטילה עצבות על האדם?

אולם לפי דרכינו יש לומר, כי עיקר השראת השכינה בבית, היא על ידי מידת הענוה, וכיצד יגיע האדם למידת הענוה? זאת על ידי הזכרת יום המיתה, שיודע כי אדם סופו לעפר ואין לו על מה להתגאות, לכן על ידי הזכרת המיתה הגיעו לידי שמחה.

בדרך זו יש להסביר את מנהגם של ישראל, האשכנזים נוהגים לשבור את הכוס בחופה מיד לאחר הקידושין, היינו לאחר נתינת הטבעת, אולם הספרדים נוהגים לשבור את הכוס לאחר סיום שבע הברכות, כלומר בסיום הטכס, ומיד לאחר שבירת הכוס אומרים "מזל טוב" ומתחילים בשמחת החתונה.

"כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך".

מבואר בספרים הקדושים ("רמזי תורה" מהמגיד ממעזריטש כאן "נועם אלימלך" כאן ועוד) כי "גג" מורה על גאווה, ורמזו כאן על זהירות מגאווה כל אחד בדרכו. ואפשר לומר בדרך רמז, "כי תבנה בית חדש" היינו הנושא אשה, הנקראת "בית" (על יומא ב. שבת קיח:) צריך "ועשית מעקה לגגך", שיזהר מאוד ממידת הגאווה.

כי מצינו בבבא בתרא (צח.), אמר רב מרי: האי מאן דיהיר (- המתגאה) אפילו אאינשי ביתיה לא מיקבל, שנאמר (חבקוק ב', ה') "גבר יהיר ולא ינוה", מאי ולא ינוה? בנוה שלו. וכתב רש"י אאינשי ביתיה - אשתו. וזאת על פי דברי הגמרא בסוטה (יז.): דריש ר' עקיבא, איש ואשה, זכו שכינה ביניהן, לא זכו אש אוכלתו. פירש רש"י, שכינה ביניהן, שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהן, יוד באיש והי באשה. לא זכו אש אוכלתו, שהקדוש ברוך הוא מסלק שמו מביניהן ונמצאו אש ואש.

נמצא, כי כל ה"שלום בית" קיים בבית רק מחמת השראת השכינה בין בני הזוג, אולם שח"ו אחד מהם מתגאה, אומר הקב"ה: אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת (סוטה ה.), ומחמת כן מסתלקת השכינה ובאה מריבה ומחלוקת בבית. אולם כאשר מתנהגים בענוה ובשפלות אחד עם השני, שורה השכינה בבית, ודורשי רשומות נתנו רמז לדבר שהעניו זוכה להשראת

יש שמתמרמרים כנגד זה, שכאלו יוצא שאומרים "מזל טוב" על שבירת הכוס, והלא היא נועדה להזכיר את צער החורבן. כמו שהגמרא בברכות שם מביאה, "רב אשי עבד הלולא לבריה, חזנהו לרבנן דהו קא בדחי טובא, אייתי כסא דזוגיתא חיותא - כוס של זכוכית לבנה, ותבר קמייהו ואעציבו". וכתבו על כך התוספות: מכאן נהגו לשבור של זכוכית בנישואין.

אולם כתב המהרש"א (בחיידושו לברכות שם) להסביר את ענין שבירת הכוס, וז"ל: פירשו בו הרמז, שהוא כלי חשוב מאוד ועשייתו מעפר ושבירתו זהו מיתתו, כך האדם נוצר מעפר ועומד למיתה תמיד לשוב להיות עפר. עכ"ל.

נמצא כי שבירת הכוס יש בה הזכרת יום המות, ועל ידי הזכרה זו באים לידי ענוה ושלוש בית, לכן צועקים כולם לאחר שבירת הכוס "מזל טוב", כי בזה טמון הסוד לשלוש בית.

בזה יש לפרש, את דברי רש"י בפרשת ויצא (כ"ט י"א) "וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך", לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה. והיינו, יעקב אבינו כשבא לישא את רחל, מיד זכר לעצמו את יום המיתה, כי הזכרת יום המות היא הסוד לשלוש בית.

זהו הטעם למה שמובא בספרים הקדושים (עשרה מאמרות מאמר חיקור הדין חלק ד' פרק י"א. אגרא דכלה תחילת פרשת ויצא. ובאגרא דפרקא אות ס"ג בשם עשרה מאמרות הנ"ל) שאמירת מזמור "שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי" בסוף התפלה קודם עקירת רגליו סגולה לזווג הגון. ולדרכינו יש לומר "מאין יבוא עזרי", על ידי שהאדם מרגיש עצמו אין ואפס, היינו שהוא בעל ענוה, אזי יזכה ש"יבוא עזרי" העזר כנגדו היא אשתו וישרה השלוש והשלוח בביתם.

ולכן פתח ואמר "אשא עיני אל ההרים" עין דייקא, כי עין בגימטריא ענוה, להורות, כי ה"עזרי" תלוי בענוה.

ומשום כך מצינו בכתובות (י"ג), אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי, שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה, רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת. וצריך ביאור מה ענין הדסים לכלה?

אולם לדרכינו הרי הדס רומז לעיניים, ובא להורות על העין המלמדת על ענוה, השלוש והשמחה ישרו בבית על ידי מידת הענוה.

ועוד יש להוסיף בענין ההדס, מובא במסכת בבא מציעא (ק"ז): דרב סליק לבי קברי עבד מאי דעבד, אמר תשעין ותשעה בעין רעה ואחד בדרך ארץ. ופירש רש"י: יודע היה ללחוש על הקברות ולהבין על כל קבר וקבר באיזו מיתה מת, אם מת בזמנו אם בעין רעה. ע"כ. נמצא כי רוב האנשים מתים מחמת היזק של עין הרע.

וכתב החיד"א בספרו דבש לפי (מערכת ע' אות ה') וז"ל: ענוה, נראה, שמי שיש לו ענוה באמת, אפשר דאינו שולט בו עין הרע, כי כן ענוה גימט' עין ואחד יותר כי היא העולה עלי עין. יעו"ש.

ומובא בשם האריז"ל ד"הדס" בגימטריא "חיים" עם הכולל (שער הכוונות לסוכות סוף דרוש ה'), ולפיכך לקח רבי יהודה "הדס" שרומז גם לעין וגם ל"חיים" לרמז בזה, שלא ישלוט עין הרע אצל החתן והכלה ויזכו לחיים ארוכים.

עוד יש לפרש, ש"גג" מתפרש על מוחו של האדם, וזהו "כי תבנה בית חדש" הרומז לנישואין, ועל ידי שנושא אשה יזכה ל"ועשית מעקה לגגך" - להינצל ממחשבות רעות. וכדברי הגמרא ביבמות (ס"ג) "דיינו שמגדלות את בנינו ומצילות אותנו מן החטא". ועוד מובא (שם ס"א): שאף על פי שיש לאדם כמה בנים אסור לו לעמוד בלא אשה, שנאמר "לא טוב היות האדם לבדו". ופירש הנמוקי יוסף, משום הרהור. וכן כתב הרמב"ם (פרק ט"ז מהלכות אישות הלכה ט"ז): וכן מצות חכמים היא שלא ישב אדם בלא אשה שלא יבא לידי הרהור. עכ"ל. וכן כתב הרמב"ם (שם פרק ט"ז הלכה ג') בהא דמותר להתאחר ולהתחתן אחר גיל עשרים וז"ל: והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו, אבל אם היה יצרו מתגבר עליו חייב לישא אשה, ואפילו היו לו בנים שמא יבוא לידי הרהור.

ומובא משמיה דהרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא זי"ע (עשר עטרות ערכו אות נ"ב) כי "מעקה" נוטריקון ה'רהורי ע'בירה ק'שים מ'עבירה. ועל כך מזהיר הכתוב בהמשך: "ולא תשים דמים בביתך", כמובא בנדה (י"ג) "ידיכם דמים מלאו" אלו המנאפים דהוי כשופך דמים. ואומר: "כי יפול הנופל ממנו" כי הכל תלוי במידת היסוד והקדושה.